УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТАМГЫН ГАЗАР

ПАРЛАМЕНТЫН
СУДАЛГАА
СУРГАЛТЫН
ХҮРЭЭЛЭН

ПАРЛАМЕНТЫН СОНГУУЛИЙН ХОЛИМОГ ТОГТОЛЦООНЫ ТАЛААРХ ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

Лавлагаа мэдээлэл
Судалгааны код: СТ-23/408
2023.05.18

Хянасан: Ц.Цогзолмаа (ПССХ-ийн захирал)

Судлаачид: Г.Билгээ, Д.Жигваагүнсэл, О.Нарантуяа, Р.Оргилмаа

УЛААНБААТАР ХОТ
2023 ОН

ПАРЛАМЕНТЫН СОНГУУЛИЙН ХОЛИМОГ ТОГТОЛЦООНЫ ТАЛААРХ ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

№	*Улсын нэр*	*Үндсэн хуулийн хуулийн зохицуулалт*
1	**Австри**	26.Үндэсний Зөвлөлийг Холбооны ард түмэн (сонгууль явагдах өдөр 16 нас хүрсэн эрэгтэй, эмэгтэй хүмүүс) пропорционал төлөөллийн зарчмын үндсэн дээр тэгш, шууд, биечлэн болон саналаа нууцаар гаргах замаар сонгоно.
2	**Азербайжан**	83.Парламентын гишүүдийг бүх нийтийн, тэгш, шууд сонгуулиар чөлөөт, биечлэн, саналаа нууцаар гаргах үндсэн дээр мажоритар тогтолцоогоор сонгоно.
3	**Албани**	64.Ассамблей нь олон мандаттай сонгуулийн тойргоос пропорционал тогтолцоогоор сонгогдсон 140 депутатаас бүрддэг. Сонгуулийн тойрог нь засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн байгууллагын аль нэг түвшний нэгжтэй нийцсэн байна. Сонгуулийн пропорционал тогтолцоог хэрэгжүүлэх, сонгуулийн тойрог болон сонгуулийн тойрог бүрд мандатын тоог тогтоох шалгуур, журмыг Сонгуулийн тухай хуулиар тогтооно.
4	**Армени**	**89.Үндэсний Ассамблейн бүрэлдэхүүн, сонгуулийн журам** 3.Үндэсний Ассамблей нь сонгуулийн пропорционал сонгуулийн шалгаруулалтаар сонгогдоно. Парламент дахь олонхыг тогтвортой бүрдүүлэх баталгааг Сонгуулийн тухай хуулиар баталгаажуулна. Хэрэв сонгуулийн үр дүнд буюу улс төрийн эвсэл байгуулах замаар парламент дахь тогтвортой олонх бүрдээгүй бол хоёр дахь шатны сонгууль явуулж болно. Хоёр дахь шатны сонгууль явагдах бол шинээр эвсэл байгуулахыг зөвшөөрнө. Улс төрийн эвсэл байгуулах хязгаарлалт, нөхцөл, журмыг Сонгуулийн тухай хуулиар тогтооно.
5	**Бразил**	45.Төлөөлөгчдийн танхим нь муж, нутаг дэвсгэр, холбооны тойрог бүрээс пропорционал тогтолцоогоор сонгогдсон ард түмний төлөөлөгчдөөс бүрдэнэ.
6	**Гүрж**	**37 дугаар зүйл. Парламентын сонгууль** (2) Энэхүү зүйлийн 1-д заасан нөхцөл бүрдэхийн өмнө 150 гишүүдээс бүрдэх парламентыг олон мандаттай сонгуулийн нэг тойрогт бүх нийтийн сонгуулиар чөлөөтэй, эрх тэгш, шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр пропорционал тогтолцоогоор нууц санал хураалтаар 4 жилийн хугацаатай сонгоно.
7	**Дани**	31.1.Фолкетингийн гишүүдийг бүх нийтээрээ, шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр сонгогдоно. 31.2.Сонгох эрхээ хэрэгжүүлэх журмыг Дани Улсын Фолкетингийн сонгуулийн тухай хуулиар тогтоох ба энэ хууль нь сонгогчдын олон талын санал бодлыг тэгш төлөөлөхийн тулд сонгуулийн журмыг тогтоож, нэг мандаттай тойрогт пропорционал төлөөллийн сонгуультай, эсхүл сонгуульгүй (with or without elections) явуулах эсэхийг тогтооно.
8	**Израил**	4.Кнессетийг үндэсний, бүх нийтийн, шууд, тэгш, нууц, пропорционал төлөөллийн сонгуулиар Кнессетийн сонгуулийн тухай хуулийн дагуу сонгоно. Энэ хэсгийг Кнессетийн олонхын саналаас бусад байдлаар өөрчлөхгүй.
9	**Ирланд**	16.2.Гишүүд нь пропорционал төлөөллийн тогтолцоонд үндэслэн шилжих дан санал (single transferable vote - STV)-ын аргаар

		сонгогдоно.
10	**Исланд**	31.Парламент нь бүх ард түмнээс нууц санал хураалтаар, пропорционал төлөөллийн үндсэн дээр, 4 жилийн хугацаагаар сонгогддог 63 гишүүнтэй байна.
11	**Киргиз**	70.Жогорку Кенеш (парламент) нь пропорционал төлөөллийн үндсэн дээр 5 жилийн хугацаатай сонгогдсон 120 депутатаас бүрдэнэ.
12	**Латви**	5.Сейм нь ардын төлөөлөгч 100 гишүүнтэй. Сеймийг пропорцианал тогтолцооны дагуу нийтээрээ, чөлөөтэй, шууд сонгох эрхийн үндсэн дээр саналаа нууцаар гаргаж сонгоно.
13	**Лихтенштайн**	46.1.Парламент нь пропорционал тогтолцооны дагуу нийтээрээ, тэгш, нууц, шууд сонгох замаар ард түмнээс сонгогддог 25 Төлөөлөгчөөс бүрдэнэ. Дээд муж (Оберланд), Доод муж (Унтерланд) тус бүр нэг тойрог үүсгэнэ. Төлөөлөгчийн 15-ыг Дээд муж, 10-ыг Доод мужаас сонгоно.
14	**Люксембург**	51.Төлөөлөгчдийн танхим нь 60 гишүүнтэй. Гишүүдийг нийтээрээ, чөлөөтэй, шууд сонгох зарчмаар (намын) нэрсийн жагсаалтаар, пропорционалаар, хуулиар тогтоосон журмын дагуу … сонгоно.
15	**Молдова**	61.Парламентын гишүүдийг бүх нийтийн, тэгш, шууд, саналаа нууцаар гаргаж сонгоно. Сонгуулийг зохион байгуулах, явуулах журмыг органик хуулиар тогтооно.
16	**Намиби**	18.1.Үндэсний Ассамблей дараах бүрэлдэхүүнтэй байна: А.96 гишүүнийг сонгогчдын нэрсийн жагсаалтад бүртгэгдсэн сонгогчид бүх нийтийн, шууд, нууц санал хураалтаар сонгоно. 49. 46.1.а-д заасан гишүүдийн сонгуулийг намын нэрсийн жагсаалтаар Хавсралт 4-т заасны дагуу пропорционал төлөөллийн үндсэн дээр явуулна.
17	**Непал**	84.Төлөөлөгчдийн танхим нь нийт 275 гишүүнээс бүрдэх бөгөөд дараах байдлаар бүрдүүлнэ: 165 гишүүнийг хүн ам, газар зүй болон онцлог байдлыг харгалзан хуваасан 165 тойргоос хамгийн олон санал авсан хүн ялах дүрэмтэй харьцангуй олонхыг (FPTP) төлөөлөх тогтолцоогоор; а.10 гишүүнийг сонгогчид намын төлөө санал өгөх хувь тэнцүүлэх (пропорционал төлөөллийн) тогтолцоогоор улсыг бүхэлдээ нэг тойрог гэж үзэж сонгуулийг явуулна.
18	**Нидерланд**	53.Хоёр танхимын гишүүдийг Парламентын тухай хуулиар тогтоосон хязгаарын хүрээнд пропорционал төлөөллөөр сонгоно.
19	**Польш**	96.2.Сеймийн сонгууль бүх нийтийн, тэгш, шууд, пропорционал байх ба нууцаар саналаа өгөх замаар явагдана.
20	**Руанда**	75.Төлөөлөгчдийн танхимын бүрэлдэхүүн, гишүүдийг сонгох: Төлөөлөгчдийн танхим 80 гишүүнээс бүрдэнэ. Тэдгээрийг дараах төлөөллүүдээс сонгоно. Үүнд: 53 гишүүнийг улс төрийн байгууллагаас нэр дэвшүүлсэн нэрсийн тогтмол жагсаалтаас, эсхүл бие даагч нэр дэвшигчдийг пропорционал тогтолцоогоор шууд бүх нийтийн сонгуулийн үндсэн дээр; 24 эмэгтэй гишүүнийг үндэсний засаг захиргааны нэгжээс

		сонгуулийн тусгай коллегиор дамжуулан; 2 гишүүнийг Үндэсний залуучуудын зөвлөлөөс; 1 гишүүнийг Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүсийн Үндэсний зөвлөлөөс тус тус сонгоно. ...гишүүдийн 30-аас доошгүй хувь нь эмэгтэй байна.
21	**Уругвай**	88.Төлөөлөгчдийн тахим нь улс орны лема (нам) бүрд өгсөн саналыг харгалзан үздэг пропорционал төлөөллийн үндсэн дээр иргэдээс шууд сонгогдсон 99 гишүүнээс бүрдэнэ.
22	**Фижи**	53.Парламентын гишүүдийн сонгууль нь нийт сонгогчдын нэрсийн жагсаалтад бүртгэгдсэн сонгогч бүр нэг сонголт хийхээр, сонголт бүр адил үнэ цэнэтэй байх нөхцөл бүхий пропоционал төлөөллийн олон мандаттай нээлттэй жагсаалтын системээр явагдана.
23	**Финланд**	25.Парламентын гишүүдийг шууд, пропорционал, нууц санал хураалтаар сонгоно. Санал өгөх эрх бүхий иргэн бүр сонгуульд тэгш эрхтэй оролцоно.
24	**Чех**	18.Төлөөлөгчдийн танхимын сонгуулийг бүх нийтийн, тэгш, саналаа шууд гаргах эрхийн үндсэн дээр нууц санал хураалтаар пропорционал төлөөллийн үндсэн дээр явуулна.
25	**Эстони**	60.Рийгикогу (Парламент) нь 101 гишүүнээс бүрдэнэ. Рийгикогугийн гишүүдийг чөлөөт сонгуулиар пропорционал зарчмын үндсэн дээр сонгоно. Сонгууль нь бүх нийтийн, жигд нэг хэлбэрээр, шууд явагдана. Саналаа нууцаар гаргана.